

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Ybl-pályázata

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet

Az egylet 1867-ben alakult meg Magyar Mérnök-Egylet néven, valószínűleg osztrák minta alapján tömörítve egy szervezetbe a mérnököket és az építészeket. Önálló építészegylet a Magyar Építőművészek Szövetségének 1902-es megszervezéséig nem jött létre, de 1871-ben az építészek kiválásának fenyegetésére a társaság a nevét Magyar Mérnök- és Építész-Egyletre változtatta, és ezen a néven 1944-ig működött.¹ Az egyesületnek kezdetben hat, majd később nyolc szakosztálya volt: út-, vasút- és hídépítészeti; vízipítési; gépészeti, elektrotechnikai és gyáripari; geodéziai; bányászati és kohászati; műépítészeti; középítészeti és vegyész-mérnöki. Az egyesület 1867-ben 755, 1914-ben 3753 tagot számlált, vagyis a dualizmus időszakában megötszörözte a létszámát.² A vidéki tagsággal a kapcsolatot az egylet elsősorban a folyóiratai segítségével ápolta: a *Közlöny* 1867-től, a *Heti Értesítő* 1882–1910 között jelent meg.

Kezdetben az egyetemes üléseken tartott felolvasások voltak a jellemzőek, a szakosztályi munka csak az 1870-es évek második felétől kapott nagyobb lendületet. 1871-ben megalakult a műépítési szakosztály, amely később a középítésivel együtt ülésbe az egyesület legaktívabb egységévé vált. Az egylet tevékenysége idővel egyre sokrétűbb lett: a magyar technikusokat érintő kérdésekben feliratokat nyújtott be a magyar kormány tagjaihoz, tervpályázatokat hirdetett, tagjai alapítványokat hoztak létre, amelyekből pályadíjakkal, érmekkel jutalmazták az arra érdemeseket, szakmai

előadásokat tartottak; kirándulásokat és külföldi tanulmányutakat szerveztek, munkadíjtáblázatot alkottak, kongresszusokat rendeztek, műszaki-művészeti kérdéseket vitattak meg, beszámoltak a szakmai rendezvényekről és személyi hírekről, építészeti tervpályázatok zsűrijében működtek közre. Az egyesületnek saját könyvtára, kézirat-gyűjteménye, 1883-tól könyvkiadó vállalata, 1908-tól pedig minden igényt kielégítő székháza³ is volt (1. kép).

Az egyesület belső pályázata

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet pályázatait négy csoportba oszthatjuk; volt tervezői, tudományos, tanulmányút- és tanulmányi pályázat. Ezek közül az első kető tekint vissza nagyobb múltra. Az idő előrehaladtával az egylet egyre több belső pályázatot hirdetett, illetve kialakította ezek lebonyolításának rendjét. A pályázatok egy része az egyesület összes tagja, míg mások csak az egyes szakosztályok tagjai számára voltak elérhetőek.

A tervezői pályázatokból három létezett: az építészeti nagy, illetve kis pályázat, valamint 1894-től az Ybl-pályázat, amely az egyik kis pályázatból fejlődött ki. Ezeken kívül tudományos munkák számára is születtek megmérettetések. Ezek a pályázatok kétféleképpen lehettek: az egyikben a nyomtatásban megjelent szakmunkákat, a másikon az egyesületben tartott előadásokat díjazták. Előbbi kategóriában nem volt csak építészek számára

1 *A magyar művészet a 19. században*. Szerk. Sisa József. Budapest, Osiris Kiadó, 2013. 350–351.

2 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet évi jelentése 1867-ről*. Első év. Összeállította: SZILY Kálmán titkár. Pest, 1868; *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1914. évi Évkönyve*. 14. évf. Szerk. SCHILLING Zoltán. Budapest, Pátria, 1914.

3 Az egyesület 1907-ben vásárolta meg a Reáltanoda utca 13–15. számú házat, amelyet átalakítás és emeletráépítés után 1908. december 13-án avattak fel. Budapest Főváros Levéltára XV. 17.e. 306.a. 1764. tétel 797. kisdoboz; *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 27. 1908. 419–435.

1. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet székháza, Reáltanoda utca 13–15. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 27. 1908. 421.

meghirdetett pályázat; a Hollán-díjért, illetve a technikai műveknek járó aranyéremért az egyesület összes tagja versenybe szállhatott. A mű- és középítési szakosztályokban tartott legjobb előadásért Czigler-érem járt. Külön kategóriát képezett a Kossuth közgazdasági pályadíj, amellyel három hónapos külföldi tanulmányutat lehetett nyerni, illetve a Fábrián-jutalom, amelyet a József Műegyetem legkiválóbb végzős hallgatója kaphatott meg. Utóbbi kettő az összes szakosztály tagjai számára elérhető volt.

Az építészek példáján felbuzdulva a többi szakosztály is különböző pályázatokat, például nagy pályáza-

tot is hirdetett. A gépészmérnökök irodalmi teljesítményének értékelésére a Cserháti-pályadíj, a szakosztály legjobb előadásának díjazására a Cserháti-plakett szolgált. Az út-, vasút-, híd- és vízépítés témájában írt legjobb eredeti szakmunka szerzőjét Liphay-díjjal tüntették ki.⁴

Az építészeti tervpályázatok

A tervpályázat demokratikus eszméje a felvilágosodás korában született meg azzal a céllal, hogy egy adott épület a legmegfelelőbb terv alapján épülhessen meg, lehetőséget biztosítva egyben a legjobb tervet készítő építész érvényesülésére. Az első tervpályázatokat a 18. század végén az Amerikai Egyesült Államokban írták ki. A nyílt pályázatok sokasodásával az 1860-as évektől a nyugati országokban megjelentek a tervpályázati szabályzatok is.⁵ A nyugati világban korán és széles körben elterjedt versengés Magyarországon azonban lassan hódított teret. Az 1870-es évek előtt csak kevés tervpályázatot hirdettek, és azok nagy része is meghívásos volt. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet működése kezdetétől fontosnak tartotta a tervpályázatok ügyét. Harcot indítottak azért, hogy a jelentősebb középületek esetében az építetők ne közvetlen megbízások, hanem tervpályázat alapján szerezzék be a legalkalmasabb tervet. Az egyesület tagjai nemcsak tervpályázati szabályzatot dolgoztak ki, de 1877-től rendszeresen saját pályázatokat is kiírtak annak érdekében, hogy ezzel is példát mutassanak.⁶

A mű- és középítési szakosztályok belső pályázatait kezdetben műipari tárgyak és kisebb építmények megtervezésére vonatkoztak. Az egyesület *Közlönye* szerint a pályázat célja „egyrészt a fiatal szakőrök közt üdvös versenyt, másrészt pedig az építő művészet és a műipar közt közelebb érintkezést hozni létre általában pedig: a műízlés fejlesztésére hatni”.⁷ Az első pályázatok feladatait egy évente választott, háromtagú bizottság határozta meg. A bírálóbizottság tagjait minden pályázat esetében külön, szavazás alapján választották.

4 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1913. évi Évkönyve*. 13. évfolyam. Szerk. dr. BRESZTOVSZKY Béla. Budapest, Magyar Könyvnyomda és Kiadóvállalat Részvénytársaság, 1913. 96–111.

5 SZÉKELY Márton–MARÓTYZ Katalin: A pályázat mint jelenség a késő

historizáló építészet korában. *Építés – Építészettudomány*, 46. 2018. 1–2. SZ. 93–97.

6 MARÓTYZ Katalin: Ybl Miklós és az építészeti közélet – pályázatok a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben. *Ars Hungarica*, 40. 2014. 491–492.

7 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 11. 1877. 201.

Ezekről a korai építészeti pályázatokról elmondható, hogy nem voltak túlságosan sikeresek.⁸ Volt köztük olyan is, amely teljes érdektelenségbe fulladt. Több esetben előfordult, hogy a kiírást többször is meg kellett ismételni, de a csekély érdeklődés a legtöbb feladat esetében általános jellemző volt. Ennek oka lehetett, hogy a nyertesek – a szakmai elismerés mellett – csekély díjazásban részesültek. A győztesnek általában 3–5 arany járt, amit az egyesület tagjai ajánlottak fel. Kezdetben a nem díjazott, de értékes terveket dicséretben részesítették, az utolsó pályázatnál már második helyezést is kiosztottak. A pályázatok kiírásában nem volt semmilyen rendszer, kiszámíthatóság, több esetben a pályázatok az egyéb munkákban bővelkedő nyári hónapokra estek. Bár kisebb feladatokról volt szó, de az egy-két hónapban megszabott határidő is túlságosan rövidnek minősíthető. Nagyobb érdeklődést váltottak ki azok a pályázatok, amelyek a megvalósulás lehetőségét kínálták. Ezek a korai, kisebb pályázatok annyiban mindenképpen elérték a céljukat, hogy tényleg a fiatalabb, kialakult megrendelői körrel még kevésbé rendelkező építészeket sikerült megszólítani velük, hiszen a nyertesek életkora 23 és 33 év között volt.⁹

A mű- és középítészeti szakosztályok, érzékelve a problémákat, 1881-ben megalkották az általuk rendezendő építészeti tervpályázatok szabályzatát. Ettől kezdve minden évben egy nagy pályázat, illetve bizonyos időközönként rendezendő kisebb pályázatok kerültek kiírásra.¹⁰ A nagy pályázat már komolyabb díjazású, összetettebb tervezői munkát igénylő verseny volt, amelynek az volt az elsődleges célja, hogy az egyesület tagjai emlékszerű feladatokat megoldásával foglalkozva évről évre tanúbizonyítást adhassanak szak tudásukról. A nyertes az egyelet által veretett, 25 arany értékű aranyéremet és díszoklevelet kapott. A presztízs jellegű aranyéremhez a vallás- és közoktatásügyi minisztertől minden évben megigényelt utazási ösztöndíj társult. Kis pályázatot általában évente többet is hirdettek, a győztes 1887-től kisebb jutalmak mellett az egyleti ezüstéremmel gazdagodott.

Az Ybl-pályázat

A mű- és középítészeti szakosztályok 1892. január 25-én emlékülést rendeztek egykori elnökük, Ybl Miklós halálának első évfordulója alkalmából. Neő Béla *Ybl Miklós emlékezete* címmel tartott előadása után Czigler Győző elnök javaslatára határozták el, hogy minden évben a néhai elnök halálát (január 21.) követő hétfői ülésen fogják kiadni az Ybl-alap¹¹ pályadíját.¹² Az Ybl-pályázat valójában az egyik építészeti kispályázatból nőtte ki magát, amelyet kezdetben az Ybl-alapból vásárolt emléktárggyal jutalmaztak. A pályázat témáját a szakosztályok minden évben három javaslat közül választották ki. A bíráló menete a kis pályázatoknál 1889 óta alkalmazott eljárást követte, amely szerint a „szakosztályok a pályaterveknek beérkezése után egy előadót választanak, ki írásban jelentést tesz a pályaművekről, vagyis ismerteti őket. A jelentés szabad megvitatás tárgya lehet s a díjak odaítélése dolgában a szakosztályok legközelebbi ülésükön névszerinti szavazással döntenek, mely szavazásban csak azok a szakosztályi tagok vehetnek részt, kik a pályaterveknek az előadó részéről történt ismertetésekor a szakosztályok ülésén jelen voltak”.¹³

Az 1894-ben másodikként meghirdetett kis pályázat volt az első, amelyik már Ybl-pályazatként látott napvilágot. A felhívás egy ebédlő díszes mennyezeti faburkolatának tervezésére szólt.¹⁴ A „Mester emlékének megörökítése” céljából rendezett első pályázat méltatlanul kis érdeklődést váltott ki a tagokból, mivel csak egyetlen pályázó küldte be a rajzait.¹⁵ Ennek oka lehetett talán a pályázati határidő is, amely ebben az esetben nem túl rövidre, hanem túl hosszúra nyúlt. A mű- és középítészeti szakosztályok 1894. december 10-én Mezey Sándort választották meg a pályázat előadójául, aki december 17-én ismertette a véleményét a beérkezett egyetlen alkotásról. A szavazásra – az ünnepek miatt – csak 1895. január 7-én került sor, amikor tizenhét tagból tizenhárom a pályadíj kiadása mellett voksolt. A jelígis boríték felbontása után kitűnt, hogy a győztes Komor

8 A tervezendő feladatok sorrendben a következők voltak: fűrdőház, bronz virágtartó asztal, elnöki csengettyű, *Az Építési Ipar* címlapja, pohárszék, előadó „szószéke”, ezüst tintatartó, közkút a Kálvin térre, terézvárosi ideiglenes templom és paplak, tömösi honvéd emlékmű, kioszk, hirdetőszlop, rácskapu.

9 MARÓTY 2014 (ld. 6. j.) 492.

10 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 15. 1881. 137. 237.

11 Az Ybl-alap az 1882. december 6-i, Ybl 50 éves építészeti jubileuma alkalmából rendezett ünnepély költségeiből megmaradt 1000 forintból jött létre. 1883-ban úgy határoztak, hogy az értékpapírokba fektetett tőke kamatait a mű- és középítészeti osztályok által rendezendő kisebb pályázatokra fordítják. *Az Építési Ipar*, 7. 1883. 13.

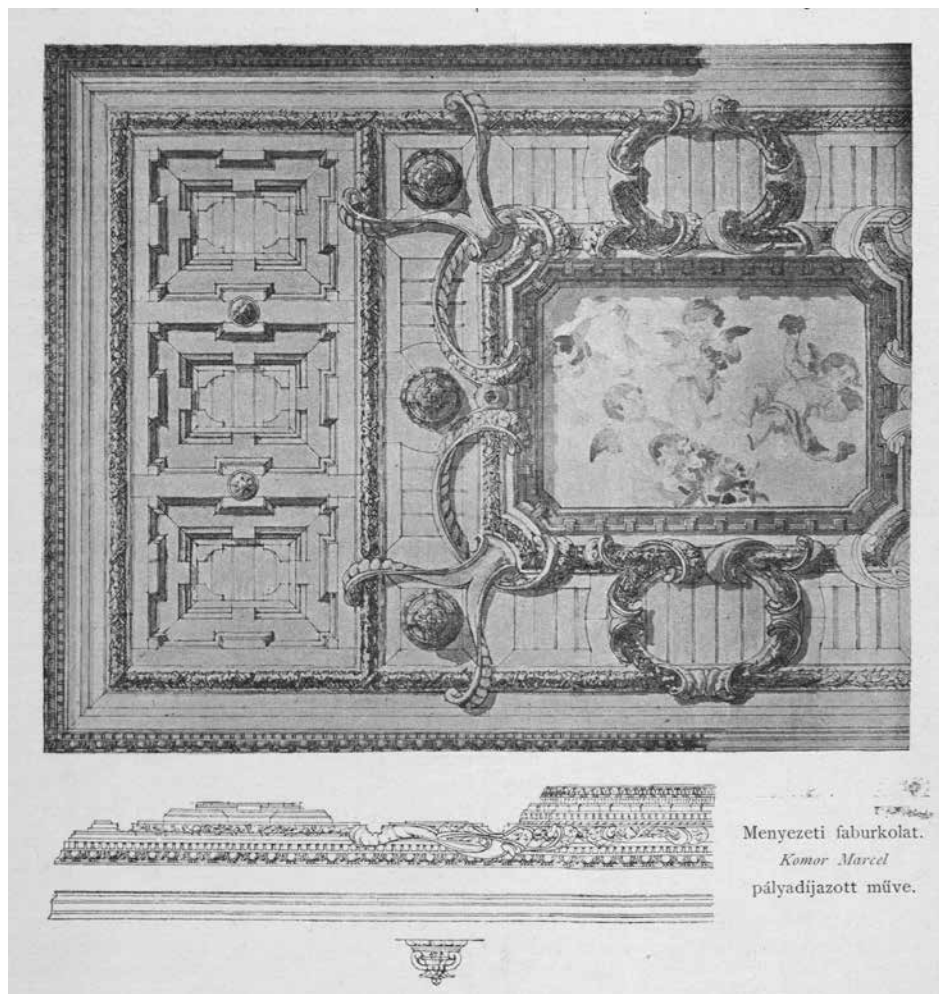
12 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 11. 1892. 41–42.

13 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 8. 1889. 352.

14 A 7 méter széles, 13 méter hosszú és 5 méter magas, háromablakos helyiség mennyezetének alulnézeti tervét és két metszetrajzát, valamint a műleírást a december 3-i határidőig kellett benyújtani. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 13. 1894. 37.

15 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 14. 1895. 59.

16 A pályázóknak tíz hónap állt rendelkezésükre munkájuk elkészítésére.

2. **Komor Marcell:** Ebédlő díszes mennyezeti faburkolata
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 14. 1895. 57.

Marcell,¹⁷ akinek a nyerepményét, egy serleget, Czigler Győző adta át a mű- és középítési szakosztályok 1895. február 25-i ülésén (2. kép).¹⁸

Fleischl Róbert 1894-ben azt indítványozta, hogy az emléktárgy helyett Ybl-emlékérmet veressenek pályadíjjul.¹⁹ Az ehhez szükséges összeg előteremtése érdekében ezért 1895-ben nem hirdettek pályázatot.²⁰ Az ezüst

alapanyagú, 8 korona értékű érem mintájának elkészítésével Szárnovszky Ferenc szobrászt bízták meg,²¹ aki azonban a határidő letelte után lemondott a munkáról. Az egyesület így kénytelen volt az Ybl-érem kalapácsát Bécsben elkészíttetni (3. kép).²²

Az 1896/97-es pályázat november 30-án szövegezett felhívása egy nyilvános időjelző oszlop megtervezésére

17 Komor Marcellnek az első Ybl-pályázaton aratott győzelme csak említés szintjén jelenik meg a szakirodalomban. VÁRALLYAY Réka: *Komor Marcell, Jakab Dezső. (Az építészet mesterei.)* Budapest, Holnap Kiadó, 2006. 191.

18 *Építő Ipar*, 19. 1895. 91.

19 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 13. 1894. 56.

20 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 14. 1895. 201–202.

21 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 15. 1896. 29.

22 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 16. 1897. 38.

3. **Anton Scharff:** Érem Ybl Miklós portréjával, 1900 körül
Budapest, Iparművészeti Múzeum, Ötvösgyűjtemény, Itsz. 71.182

vonatkozott 1897. január 25-i határidővel.²³ A beérkezett négy pályaműről Frommer (Jámbor) Lajos referált részletesen. Véleménye szerint a „Kelet” jeligéjű terv legnagyobb hibája, hogy nem oszlop, hanem kioszk, a romanizáló stílusú „Három fekete kör” ugyan eredeti, de kezdetleges megoldásokat mutat, a gazdag fantáziára valló „Lux” túlméretezett, míg a „Több világosságot” – bár nem oldotta meg tökéletesen a feladatot, de – szép és érett munka. Jámbor nemcsak a terveket, de a pályázati kiírást is bírálta, amikor szavát tette, hogy a világító és időjelző funkció nem volt összeegyeztethető, mivel „az óralap halvány gyengéd fénye és az ívlámpások erős sugárkévei magukban ellenmondást tartalmaznak”.²⁴ Ezzel a megállapításával ismételtelen a „Több világosságot” terv mellett szállt síkra, amelynek egyetlen hibája az volt, hogy tervezője a program által előírt három-négy ívlámpa helyett csak egyet alkalmazott. A szavazáson végül ez a pályamű, Bálint Zoltán munkája győzedelmeskedett (4. kép). Nem akarjuk azt állítani – és ezzel Bálint érdemeit kisebbíteni –, hogy ez az Ybl-pályázat

a korszak tervpályázatainak abba a nagy csoportjába tartozik, ahol a pontos szabályozás ellenére is gyakoriak voltak a visszaélések és a korrupció, de nehezen elképzelhető, hogy a Bálint Zoltánnal éppen közös irodát nyitó Jámbor Lajosnak ne lett volna tudomása arról, hogy leendő társa indult ezen a versenyen.²⁵ A mű- és középítési szakosztályok tagjai a voksoláskor általában a bíráló véleményére hagyatkoztak, mint ahogy ebben az esetben is, de azért jelzés értékű az *Építő Ipar*nak az a megállapítása, hogy sokan nem szavaztak.²⁶ Ráadásul a következő évben – minden indoklás nélkül – visszatértek a kispályázatok bírálatának korábbi gyakorlatához, amikor egy háromtagú zsűri döntött a díj odaítéléséről.

1897 márciusában egy kovácsoltvas kapura hirdettek pályázatot,²⁷ amely az addigi legnagyobb érdeklődést eredményezte. A Dvořák Ede, Gerster Kálmán és Huszka József tagokból álló zsűri a december 6-i határidőn túl érkezett „Mikulás” jeligéjű tervet nem vette figyelembe, de a többi hat rajzot áttanulmányozva egyhangúlag arra a megállapításra jutott, hogy a „Vaskapu” jeligéjű mun-

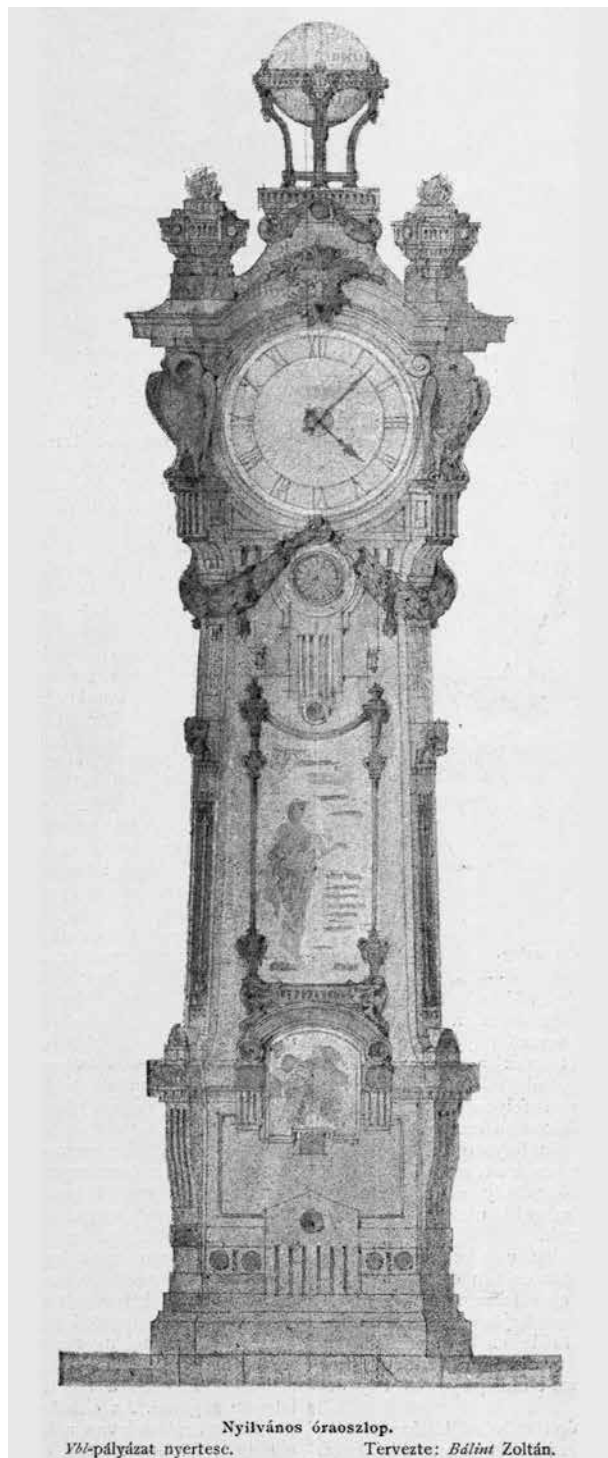
23 A főváros főforgalmi útjainak keresztesződésébe szánt oszlop 1,6 méter átmérőjű óralapját a földtől 5 méteres magasságban kérték elhelyezni. Az oszlopot úgy kellett megtervezni, hogy arra három-négy elektromos ívlámpást, alsó részére meteorológiai műszereket lehessen elhelyezni. Az építmény anyagát és stílusát a tervezőre bízták, mint ahogy azt is, hogy a mű megértéséhez hány rajzot készít. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 15. 1896. 201.

24 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 16. 1897. 36.

25 LUDMANN Mihály: *A magyar építészet mesterei II.* Budapest, L'Harmattan Kiadó–Kossuth Klub, 2017. 97–101.

26 *Építő Ipar*, 21. 1897. 50.

27 A 2,6 méter széles és 4,2 méter magas, közepén gyalogjáróval rendelkező, kétszárnyú, félköríves záródású kapu stílusát a tervezőre bízták.

4. **Bálint Zoltán:** *Időjelző oszlop*
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 16. 1897. 57.

ka mind szerkezete, mind díszítőményei csoportosítása révén a többi felett áll. A legjobb terven is akadt azért javítanivaló. Mivel Hüttl Dezső nem számolt a felhasznált vas tekintélyes súlyával, ezért a gyalogjáró kapu oszlopainak megerősítését, illetve a díszítések ritkítását javasolta neki a bírálóbizottság (5. kép).²⁸ A helyezést nem nyert tervekről általában nem sokat tudunk, így érdekes, hogy a *Heti Értesítő* a „Kezdd buzgón!” jeligéjű tervet is közölte. Ennek valószínűleg az lehet az oka, hogy a terv készítője, Edvi Illés Aladár ekkor a *Közöny* szerkesztője volt, aki kihasználva a lehetőséget, művét a társlapban publikálta. A gépészmérnök végzettségű, a Budapesti Állami Ipartanodában a fém- és vasipari szaktárgyakat oktató, a Budapesti Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola igazgatójaként működő Edvi több könyvet is írt a vasművességről (6. kép).²⁹

Legközelebb 1898. október 30-i dátummal jelent meg Ybl-pályázat, amelyre egy hall terveit várták.³⁰ Nem tudjuk, miért, de a szakosztályok november 28-i ülésén az eredetileg január 30-i határidőt – Jakab Dezső, Szabó Gyula, Pártos Gyula és Hüttl Dezső felszólalására – két hónappal meghosszabbították. Ekkor határoztak arról is, hogy ezután az Ybl-ülést december 6., vagyis Miklós-nap környékén fogják tartani. Hüttl Dezső kezdeményezésére arról is döntöttek, hogy az éremhez oklevél is fog járni, amelynek rajzát pályázat útján szerzik be.³¹ Mivel a március végi határidőig sem érkezett egyetlen mű sem az egylet címére, májusban a pályázat határidejét október 30-ig kitölték.³² Ez sem vezetett azonban eredményre.³³ Pedig 1899-re elkészültek az Ybl-érmek, amelyeket így az 1899. december 4-i ünnepi Ybl-ülésen a pályázat korábbi két nyertesének adtak át.³⁴

Úgy tűnik, már 1900-ban megfogalmazták a következő feladatot, de a pályázatot csak 1901-ben írták ki.³⁵

A pályázóknak egy nézetet és egy alaprajzot kellett beküldeniük 1:10 méretben. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 16. 1897. 69.

28 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 17. 1898. 23.

29 GÁTI József: Edvi Illés Aladár gépészmérnök, felső ipariskolai tanár, iparpolitikus, publicista. <https://core.ac.uk/download/pdf/83656368.pdf> (letöltve: 2020. 11. 03.)

30 A program egy 8 méter széles és 11 méter mély, a földszinten és az első emeleten átmenő hallt írt elő, az emeletre vezető belső lépcsővel, a bejárással szemben fekvő oldalon pedig az emeleten egy folyosószerű összeköttetéssel. A pályázathoz szükséges volt a négy oldalfal, valamint a mennyezet és a padló nézetét 1:20 arányban mellékelni. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 17. 1898. 209.

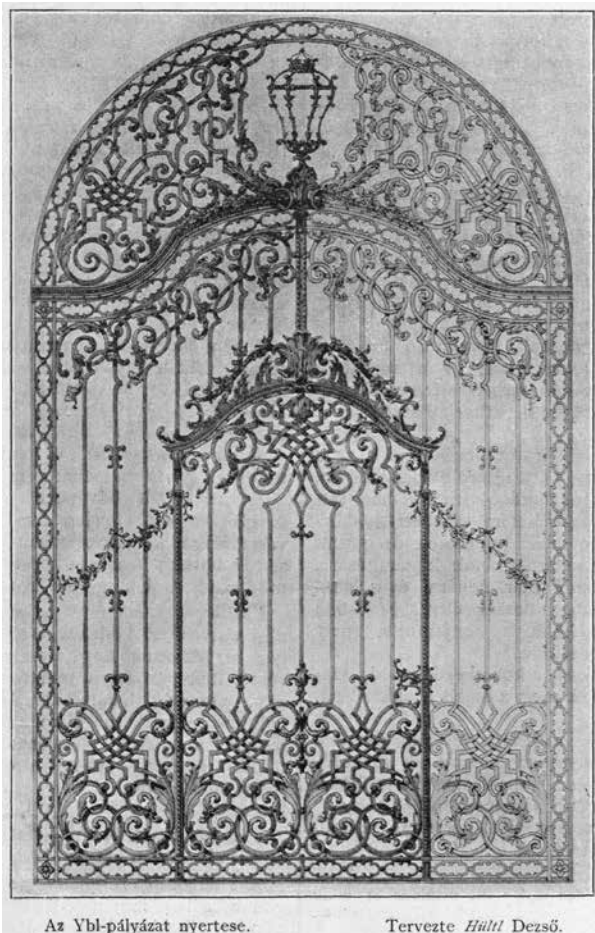
31 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 17. 1898. 239.

32 *Építő Ipar*, 23. 1899. 148.

33 *Építő Ipar*, 23. 1899. 333.

34 *Építő Ipar*, 23. 1899. 353., 362.

35 *Építő Ipar*, 24. 1900. 20.

5. **Hüttl Dezső:** Kovácsoltvas kapu
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 17. 1898. 23.

6. **Edvi Illés Aladár:** Kovácsoltvas kapu
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője, 17. 1898. 27.

Elképzelték, hogy ebben az évben azért nem kerítettek sort a pályázatra, mert az érem kísérőlevelének a megtervezésével voltak elfoglalva.³⁶ Az 1901-es pályázatban a Ferenciek templomának a Kossuth Lajos utca és a Ferenciek tere sarkán levő, és a Ferenciek bazárjával kapcsolatos homlokzatrészének építőművészi megoldása szerepelt programként. Talán az előző évek pályázatainak sikerelensége is szerepet játszott abban, hogy az Ybl-érem mellé most 200 korona pénzjutalom is járt, és egy 100

koronás 2. díjat is kitűztek.³⁷ A pályázat annak ellenére nem hozott eredményt, hogy a századforduló éveiben az építőiparban komoly pangás mutatkozott. Az 1902. március 9-én lejárt határidőt követően, 1903 januárjában újra kiírták ugyanezt a pályázatot, de itt az éremhez már csak 100 korona jutalom tartozott.³⁸ Am erre a felhívásra sem érkezett egyetlen terv sem az 1903. március 2-i határidőig.

Az 1904. január 2-án közölt pályázatra egy képzőművész síremlékének terveit kellett megrajzolni.³⁹

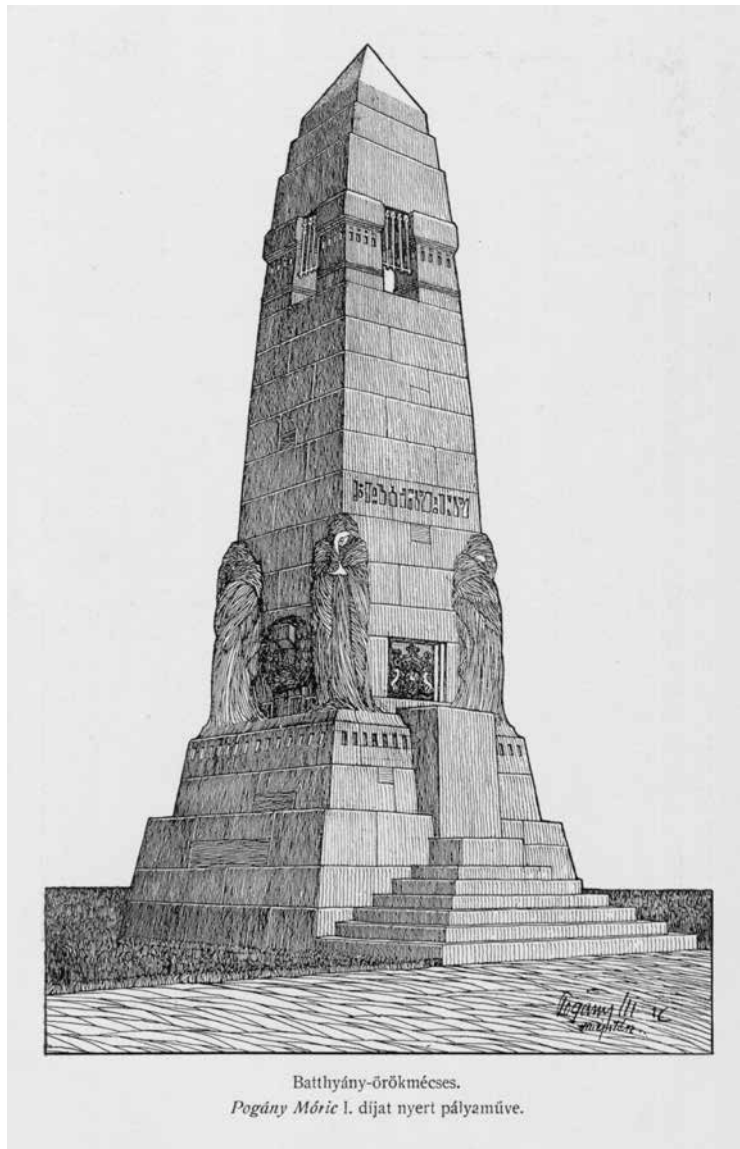
36 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 26. 1907. 416.

37 *Építő Ipar*, 25. 1901. 250.

38 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 22. 1903. 32.

39 Bár a program mind az alapidom, mind a típus (ímafülke, sírkápolna) tekintetében meghagyta a tervezők szabadságát, és csak

azt szabta meg, hogy az alapfalak az 5,5 méter hosszúságú négyzet határait nem léphetik túl, az Ybl-éremért meglehetősen sok tervet (alaprázot, két homlokzati rajzot, metszetet, homlokzati részletrajzot 1:20 mértékben és egy szabadkézi távlati rajzot) kértek. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 23. 1904. 7.

7. **Pogány Móric:** Batthyány-örökmécs
Magyar Építőművészet, 5. 1907. 30.

Az április 11-i határidőig mindössze egy pályázó akadt, azonban az „Omega” jeligéjű munka alakilag sem felelt meg a kiírásnak, mivel hiányzott belőle a homlokzati részletrajz.⁴⁰ 1904. november 21-én újabb felhívást tettek közzé december 19-i határidővel, amely az egyesü-

let nagy üléstermében álló Hygiea kályha burkolatának elkészítésére szólt. Érdekessége ennek a pályázatnak, hogy az egyesület egyik tagja, Heuffel Sándor mérnök 100 koronát ajánlott fel abból a célból, hogy a legjobb tervet ezért az összegért megvásárolhassa.⁴¹

⁴⁰ *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 23. 1904. 134.

⁴¹ *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 23. 1904. 235.

A mű- és középítési szakosztályok azonban elhatárolódtak ettől a felajánlástól. Végül ez a pályázat is meddő maradt.⁴²

Az 1905. december 10-én napvilágot látott felhívás egy kisebb falusi templom szentélyfalára térdeplővel ellátott feszület tervezését írta elő.⁴³ Ezzel a pályázattal kapcsolatban azt is tudjuk, hogy a szakosztályi ülésen milyen, a bizottság által javasolt témák közül került kiválasztásra ez a program: a felvetések között szerepelt útszéli forrás architektonikus kiképzésének, megadott formájú terem díszítésének és egy nagyobb terem kandallóval bíró falának megtervezése. Hiába versengtek hárman is „Háromszög”, „Deus” és „Ecce homo” jellegű terveikkel az Ybl-éremért a január 21-i határidőig,⁴⁴ a zsűri a díjat nem adta ki. „A működő bizottság, midőn az ez évi Ybl-pályázat tárgyául a falusi templom külső falán alkalmazandó térdeplővel kapcsolatos feszületet ajánlotta, tette ezt azzal az intencióval, hogy a feszületnek a térdeplővel kapcsolatosan architektonikus keretbe foglalásával érdekes és eddig talán még meg nem oldott feladat elé állítsa a pályázókat. E pályázat eredménye a bíráló bizottság egyhangú véleménye szerint a pályázati feltételekben feladott eme kérdésre nem ad kielégítő választ”⁴⁵ – érvelt a Hauszmann Alajos, Hoepfner Guido és Kertész K. Róbert tagokból álló zsűri.

A főváros képviselőtestülete 1905. október 6-án döntött arról, hogy azon a helyen, ahol Batthyány Lajost kivégezték, örökmécsest fog állítani.⁴⁶ A szép és aktuális feladat, valamint a megvalósítás reménye ellenére sem járt eredménnyel az egyesület által 1906 elején megjelentetett első pályázat. Az október 6-i határidőig mindössze egyetlen pályázó küldte be a művét, de a „Phonix” jellegű munka több szempontból sem bizonyult megfelelőnek. A pályázó egyrészt nem tervezte, hanem gipszmintáról készült fényképeket küldött, másrészt felnagyított ötvösmunkára emlékeztető alkotását a bírálóbizottság a megszabott 20 000

korona költség háromszorosából sem tartotta kivitelezhetőnek.⁴⁷ A pályázat beadásának határidejét ezért meghosszabbították.

Az 1907. február 1-jéig beérkezett kilenc mű alapján a zsűri a pályázatot végre a magasztos és hazafias eszméhez méltónak minősíthette. A felhívás különlegességét az adta, hogy nem feltétlenül kellett jellegével pályázni, a művek a tervező neve alatt is beadhatók voltak. Így tudjuk, hogy Hikisch Rezső és Foerk Ernő is részt vett a versenyben. Másrészt a kiírás kilátásba helyezte, hogy az Ybl-érem több mű szerzőjének is kiadható. Az egykori Újépület helyén kialakítandó Szabadság tér sarkában, a Báthory és a Hold utcák kereszteződésében keletkező térre készült tervek közül a Francsek Imre, Somló Emil és Fritz Oszkár tagokból álló bírálóbizottság az első díjat a „Magyar lelkedért”, a második díjat a „Fidelitas et fortitudine” jellegű műnek ítélte oda. Előbbi tervezője Pogány Móric, utóbbi Foerk Ernő volt (7. kép).⁴⁸

Pogány tervéről a zsűri azt írta, hogy „obeliskszerű emlékmű, amelynek felső áttört részében, monumentális bronzrácsozat mögött lóg az örökmécs. Ez az egyetlen a pályamunkák közül, melyben a mécs, mint ilyen, teljességgel kifejezésre jut. Az obelisk tömör, tömbposztamensen áll s négy sarkát négy, félig reliefben kezelt gyászoló női alak díszíti”.⁴⁹ Bár az építkezés állítólag megkezdődött, Pogány Móric 1912-ben újrarajzolta az építmény terveit.⁵⁰ Az örökmécses felállítására végül Pogány teljesen új tervei alapján, csak 1926-ban került sor.⁵¹

Az 1907. évi felhívás egy gyógyszertári helyiség belső kiképzésére és berendezésére irányult.⁵² Az április 8-án meghirdetett pályázat november 4-i határidejéig mindössze ketten nyújtottak be terveket. Annak ellenére, hogy sem a „Farmacia antica”, sem az „Ybl” jellegű művek nem feleltek meg tökéletesen a kiírásnak – mivel nem a megkívánt tollrajzok voltak –, a zsűri bírálata tárgyává tette őket. Az Ybl-érmet egyhangúlag a „Farmacia antica” mű szerzője, Wälder Gyula nyerte, aki a

42 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 24. 1905. 45.

43 Kikötés volt, hogy Jézus alakja életnagyságú legyen, a térdeplő pedig négy imádkozónak nyújtson egyszerre helyet. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 24. 1905. 266.

44 *Építő Ipar*, 29. 1905. 415.

45 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 25. 1906. 108–109.

46 A felhívás sem az emlékmű anyagát, sem kiképzését, de még a pontos helyét és a benyújtandó tervek számát sem írta elő. Az építési összegben kivül csupán azt rögzítette, hogy az „örökmécs” lehetőleg kifejezésre juttassa a benne rejlő eszmét. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 25. 1906. 98. Ezzel azonban aligha könnyítettek meg a formát illetően a tervezők feladatát, hiszen az örökmécses alapvetően a katolikus templom tabernakuluma mellett állandóan égő lámpás, amely Krisztus jelenlétét hirdeti. *Magyar katolikus lexikon*

<http://lexikon.katolikus.hu/%C3%96/%C3%B6r%C3%B6km%C3%A9cs.html> (letöltve: 2020. 10. 27.)

47 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 25. 1906. 308.

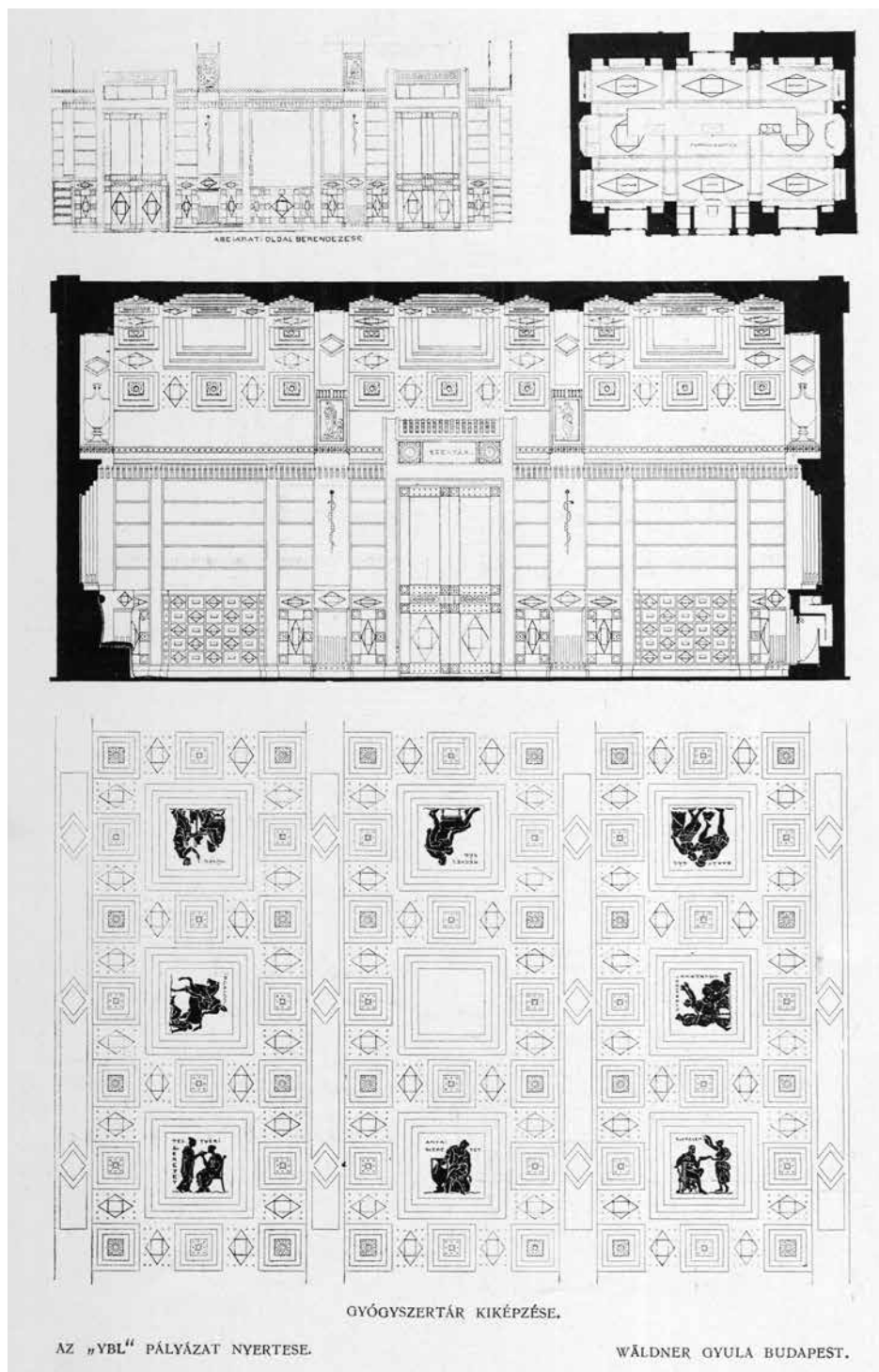
48 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 26. 1907. 107–108, 112.

49 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 26. 1907. 107.

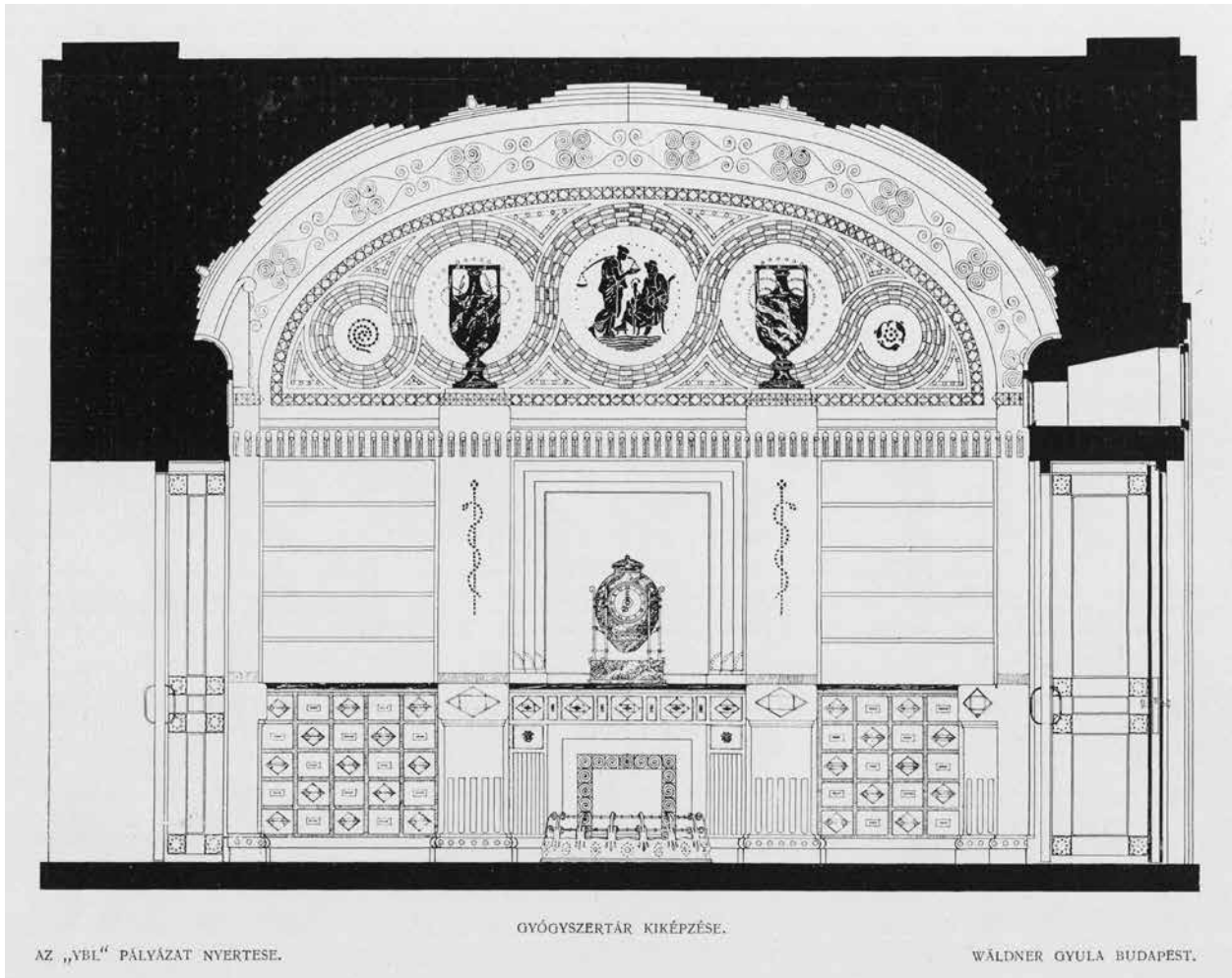
50 *Magyar Építőművészet*, 10. 1912. 7–8. sz., 7.

51 GERLE János–KOVÁCS Attila–MAKOVECZ Imre: *A századforduló magyar építészete*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó–Bonex, 1990. 156.

52 A program szerint a helyiség méretei a következők voltak: 9,6 méter hosszú, 5,6 méter széles, és legfeljebb 5 méter magas. A bírálók – Fleisch Róbert, Almási Balogh Lóránt és Foerk Ernő – az alaprajz, a mennyezet, az oldalfalak és a berendezés terveit várták. *Építő Ipar*, 31. 1907. 147.

8. **Wälder Gyula:** Gyógyszertári helyiség
Magyar Építőművészet, 6. 1908. 15.

9. **Wälder Gyula:** Gyógyszertári helyiség
Magyar Építőművészet, 6. 1908. 16.

„modernizált pompeji stílus alkalmazásában mindvégig következetes maradt s kiváló gondnal tervezte meg ily módon az összes részleteket, melyek anyagát és színezését a hozzámellékelt műleírásban bőven és sok művészi érzékkel válogatta össze (8–9. kép).⁵³

1908-ban az egyleti aranykönyv és a hozzá tartozó állvány megtervezése volt a feladat.⁵⁴ Érdekes, hogy az egyesület kitüntetettjeinek névsorát megörökítő

könyv sem mozgatta meg az építész tagok fantáziáját. A Schmitz Lajos aláírásával beérkezett tervet a bírálóbizottság teljesen elhibázottnak minősítette, a bekötési táblán durva, szinte karikatúraszerű rajzokkal. Az „Emlékezzünk a régiekről” jeligéjű, Rerrich Béla által készített terv már kvalitásosabb volt, de érdem nem, csak dicséretet érdemelt.⁵⁵ Az egyesület május 4-én újra kiírta a pályázatot október 30-i határidővel,⁵⁶ ám ez

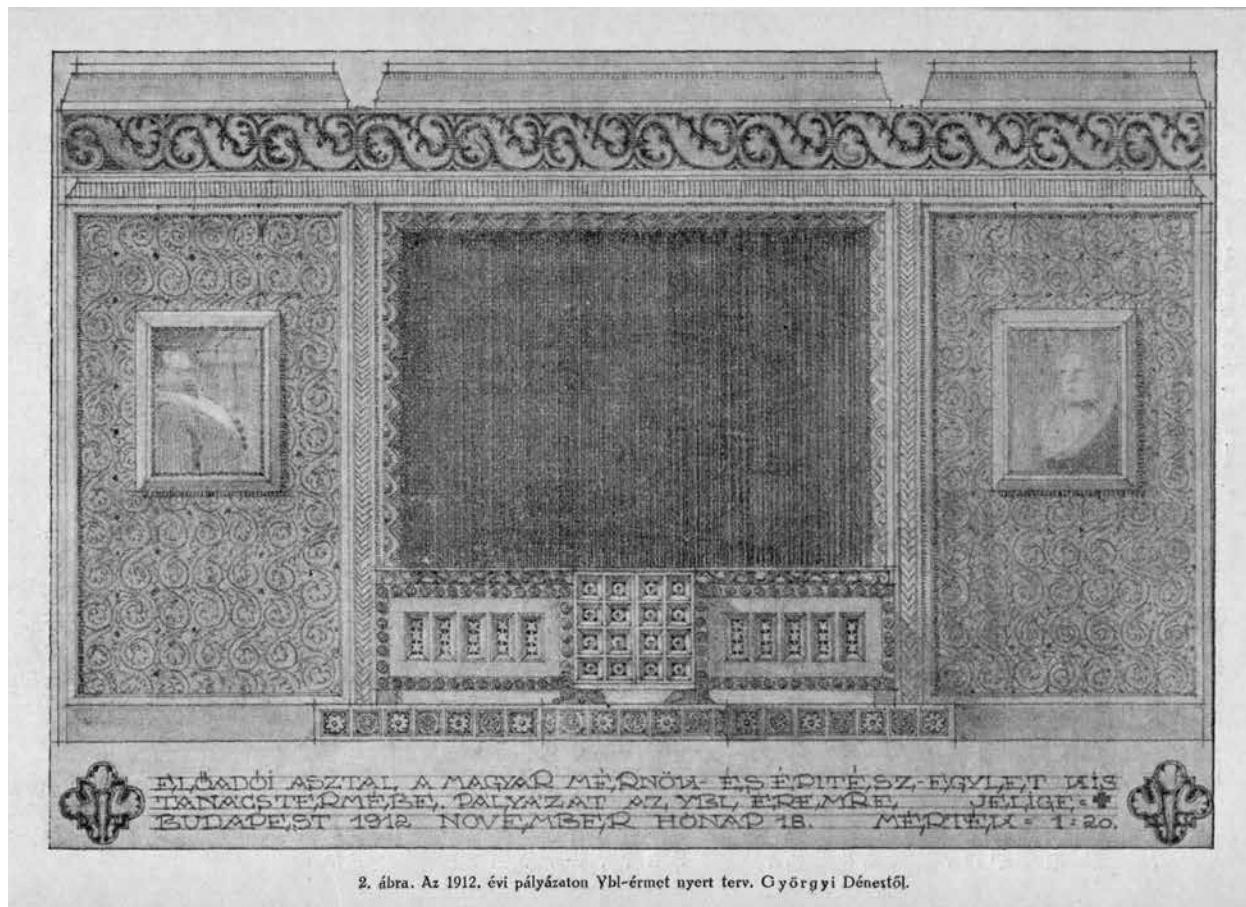
53 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 26. 1907. 456, 460.

54 A március 2-án megjelent kiírás szerint a bőrkötésű táblán a felírat mellett magyaros ornamentika közt technikai allegóriákat kellett szerepeltetni. A pályázat kellékei a bekötési tábla természetes nagy-

ságú rajza, az állványzat 1:5 léptékű rajzai és a műszaki leírás voltak. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 27. 1908. 137.

55 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 28. 1909. 48.

56 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 28. 1909. 201.

10. Györgyi Dénes: Előadói asztal a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kis tanácstermébe
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1913. évi Évkönyve, 13. 1913. 30.

sem járt sikerrel.⁵⁷ Nem hozott eredményt az egyesületi székház bejárata fölé tervezendő vihartető (marquise) 1910-es pályázata sem.⁵⁸ 1911-ben ismét visszatértek az aranykönyv témájához, de az 1912. március 4-i határidőig senki sem pályázott.⁵⁹ Ennek ellenére 1912-ben is ragaszkodtak ehhez a feladathoz, csak kibővítették a programot a székház kis tanácstermébe tervezendő asztal és karosszék terveinek elkészítésével.⁶⁰ Szerencsére az egyetlen beérkezett pályamű szerzője, Györgyi Dénes művészien oldotta meg a feladatot, így

az Ybl-érmet négy év kihagyás után végre kiadhatták (10–11. kép).⁶¹

1912-ben a Magyar Mérnök- és Építész Egylet választmánya elfogadta az Ybl-pályázat szabályzatát, amelyet a szakosztályok megbízásából Sándy Gyula dolgozott ki.⁶² Ez rögzítette, illetve pontosította a – már a századforduló óta – kialakult gyakorlatot. A pályázat díszesebb építészeti műtárgyak megtervezésére vonatkozott. Ezek közé tartoztak a templom- és lakásberendezések (oltárok, orgonaházak, szószékek és bútorok), díszítőfestések,

57 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 29. 1910. 163.

58 Az aláírással benyújtandó pályázat tussal rajzolt előlnézetet, alaprajzot és metszetet kért. A szerkezetnek és az anyagnak a formában is őszintén kellett érvényesülnie. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 29. 1910. 295; *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 45. 1911. 200.

59 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 46. 1912. 232.

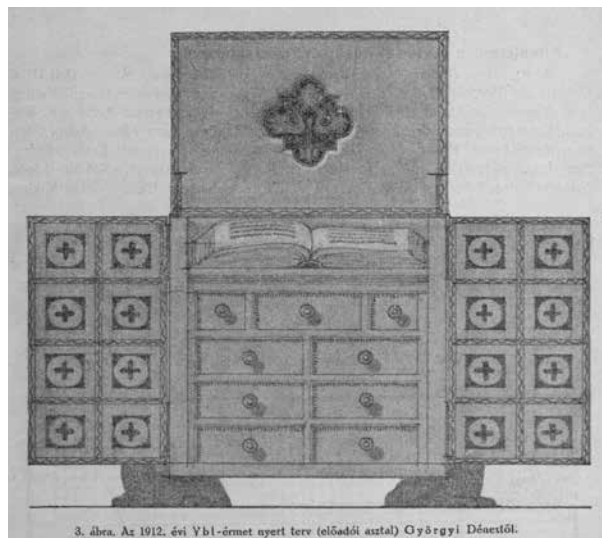
60 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 46. 1912. 563.

61 *Építő Ipar*, 36. 1912. 487.

62 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 46. 1912. 775.

parkok kútjai és ülőhelyei; diadalkapuk, síremlékek, valamint szobrok talapzatai és mérnöki alkotások (hidak, alagutak) építészeti részei.⁶³ A szabályozás kimondta, hogy a mű- és középítési szakosztályok minden évben megrendezik a versenyt, amelynek témáját április elején teszik közzé az egyesület *Közlönyében*. A pályaművek beadásának határidejét november elejére időzítették annak érdekében, hogy a bírálóbizottság el tudja készíteni a jelentését a december 6-ához legközelebb eső szakosztályi ülésig, ahol a díj átadásra kerül. Fleischl Róbert már 1907-ben indítványozta, hogy az Ybl-éremhez az Ybl-alap kamataiból két évente egy 1000 koronás utazási ösztöndíj is járjon, de ez nem valósult meg.⁶⁴ A versengésben az egyesület minden tagja részt vehetett saját kezű, jeligével ellátott munkával. Az Ybl-pályázat tárgyát a felvetett két-három eszme közül a szakosztályok határozták meg minden év február hónapjában tartott egyik ülésükön, egyszerű szavazással. Ezzel egyidejűleg választották meg a három rendes és egy póttagból álló bírálóbizottságot, amelynek feladatai közé tartozott a pályázat részletes programjának a kidolgozása is.⁶⁵

Annak ellenére, hogy alig száradt meg a nyomdafesték a szabályzaton, máris megszegették annak első pontját, ugyanis 1913-ban valószínűleg nem hirdettek Ybl-pályázatot. Talán már a következő év ünnepi eseményére, Ybl Miklós születésének 100. évfordulójára készültek.⁶⁶ Ehhez kapcsolódott az 1914-es pályázat is: a székesfehérvári Szent Ferenc-templom homlokzatára készítendő Ybl-emléktábla megtervezése.⁶⁷ A kiírás a június 1-jei határidő mellett azt is tartalmazta, hogy az emléktábla elkészítésének költsége legfeljebb 5000 korona lehet. Vélhetően két építész négy tervvel („Leon Battista Alberti A, B” és „Ybl A, B”) szállt versenybe, amelyek közül a „Leon Battista Alberti A” jellegű terv szerzője, Kotsis Iván nyerte el az Ybl-érmet.⁶⁸ Magyar Vilmos nemcsak a szerény érdeklődést, a győztes pályaművet, de a pályázati kiírást is bírálta. Kotsis stílusválasztásával egyetértett, de úgy találta, hogy a reneszánsz emléktáblának „éppen a részletei, arányai hibásak, ornamentikája

3. ábra. Az 1912. évi Ybl-érmet nyert terv (előadói asztal) Györgyi Dénesétől.

11. **Györgyi Dénes:** *Előadói asztal a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet kis tanácstermébe*
A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1913. évi Évkönyve, 13. 1913. 31.

gyöngye, élettelen”.⁶⁹ Az egyesület által megfogalmazott feliratot ízléstelennak és magyartalannak minősítette, ezért módosítani javasolta.⁷⁰

Az 1915-ös pályázat már a háborúról szólt: tárgya a hősök emlékének megörökítésére alkalmas emléktábla tervezése volt. Három díjat is kítűztek (egy 350, egy 200 és egy 150 koronásat), és mindegyik helyezéshez járt az Ybl-érem is. Ezenfelül a bizottság megvételre ajánlhatott három pályaművet darabonként 100 koronáért, illetve annyi Ybl-érmet adhatott ki, ahány művet arra érdemesnek talált. Az egyesület a jutalmazott tervek a Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottságnak szándékozott átadni. A kiírók célja az volt, hogy segítségére legyenek azoknak a községeknek, amelyek szerényebb költségű, kisebb méretű emléktáblákkal akarnak hőseikről megemlékezni.⁷¹ A több díj és a velük járó magasabb

63 *Évkönyv*, 1913 (ld. 4. j.) 106.

64 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője*, 26. 1907. 460.

65 *Évkönyv*, 1913 (ld. 4. j.) 105–107.

66 Az egyetlen információ, amit az 1913. évi szaklapokban találtunk, arra vonatkozott, hogy az egyesület kikutatta Ybl Miklós székesfehérvári szülőházát. *Építő Ipar*, 37. 1913. 105.

67 Az emléktáblát azért a templom falára kérték elhelyezni, mert Ybl szülőháza már nem állt. Az emléktáblán az építész mellképe mellett a következő feliratnak kellett szerepelnie: „Ybl Miklós építőművész született Székesfehérvárott 1814. április 6.-án. Születésének százéves emlékkünnepén emelte a Magyar Mérnök- és Építész Egylet. 1914.”

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, 48. 1914. 251.

68 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 48. 1914. 432.

69 *Építő Ipar – Építő művészet*, 38. 1914. 264.

70 Nem találtunk arra vonatkozó adatot, hogy az emléktábla egyáltalán elkészült-e, de a templom homlokzatán jelenleg nem látható.

71 Egy-egy emléktábla előállításának költsége 200 és 2000 korona között mozoghatott, illetve szöveg és nevek bevésésére kellett alkalmasnak lennie. Anyagát a tervező választhatta meg. A pályázat-hoz az előlnézet, az oldalnézet és a metszetek terveit, valamint egy műszaki leírást kellett mellékelni. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 49. 1915. 186–187.

pénzösszeg megnövelte az érdeklődést a munka iránt. Ám hiába érkezett be az október 1-jén lejárt határidőig hat terv, a Györgyi Dénes és Sváb Gyula tagokból álló zsűri csak azt állapíthatta meg, hogy a „pályaművek feltűnő gyengesége és művésziatlansága miatt” egyetlen díj sem adható ki.⁷² A pályázat eredménytelenségét azzal magyarázták, hogy a fiatalabb építésztársak nagy arányban teljesítenek hadiszolgálatot. De ebben az esetben nem a pályázatok száma, hanem a művek minősége volt a kritika legfőbb tárgya. Az elnökség később felkérte az egyesület építésztagjait, hogy december 10-éig szíveskedjenek díjtalanul terveket készíteni a Hősök Emlékét Megörökítő Bizottság számára.⁷³ Érdekes, hogy ez a felhívás – legalábbis mennyiségileg – sokkal nagyobb eredményt hozott, mivel huszonöt tervező nyolcvan tervét juttatták el a Bizottsághoz.⁷⁴

A következő évben a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet székházának első emeleti társalgójába szánt „Hősök emléktáblája” volt a feladat, amelyen az egyesület hősi halált halt tagjainak a névsorát akarták megörökíteni.⁷⁵ A bírálóbizottság azonban most is úgy döntött, hogy az egyetlen, „Örök béke” jeligéjű pályamű nem érdemes a díjra.⁷⁶ Az 1917 decemberében meghirdetett program egy mezőváros katonai temetőjében felállítandó haranglábra vonatkozott, haranggal együtt, és az előzőhöz hasonló véget ért: a zsűri véleménye szerint az egyetlen tervnek, „bár szorgalomra és kézi ügyességre vall, szerkezeti hiányai miatt a díj nem adható ki”.⁷⁷

Összegzés

Áttekintve a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet dualizmus kori Ybl-pályázatait, megállapíthatjuk, hogy 1894 és 1918 között összesen huszonkét versenyt hirdettek meg. Négy évben nem írtak ki pályázatot: 1895-ben, 1900-ban, 1902-ben és 1913-ban. Két évben (1904, 1906) viszont kettőt is megjelentettek. A feladatokat illetően ugyanaz a téma – érdektelenség következtében – többször is kiírásra kerülhetett. Három pályázatot (a hall, a Ferenc-rendiek templomsarkának kiképzése és a Bathány-örökmécses esetében) kétszer is meghirdettek. Legkitartóbban az egyesületi aranykönyv témájához ra-

gaszkodtak: ez a felhívás négyszer is napvilágot látott, mire győztest hirdettek.

Általánosságban elmondható, hogy az egyesület tagjai részéről nem nyilvánult meg túl nagy érdeklődés az Ybl-pályázat iránt. Nyolc esetben egyetlen pályamű sem érkezett be a felhívásra, és újabb nyolc olyan pályázatot említhetünk, amikor mindössze egy–három között mozgott a beküldött tervek száma. Az Ybl-pályázat történetében emiatt több hullámvölgy is volt: 1898 és 1906 között kilenc éven, 1903 és 1908 között négy éven keresztül nem tudták az érmet kiadni, mint ahogy a háború első éve után sem került erre sor. A huszonöt év alatt csupán öt pályázat tekinthető igazán sikeresnek, amikor négy vagy több pályamű már igazi versenyt eredményezett. Összesen hét alkalommal hirdettek győztest, az Ybl-érmet pedig hat építész – Bálint Zoltán, Hüttl Dezső, Pogány Móric, Wälder Gyula, Györgyi Dénes és Kotsis Iván – tudhatta magáénak.⁷⁸

Az Ybl-pályázat valójában az egyesület akadémikus pályázatai között is a legkisebb vonzerővel rendelkező versengés volt. Ebben valószínűleg szerepet játszott, hogy 1912-ig nem volt az Ybl-pályázatnak szabályzata, illetve hogy a szabályzat megalkotása után sem nagyon tartották be annak pontjait. Ez főleg a pályázat megjelenése és a határidők szempontjából tette a pályázatot követhetlenné. Leggyakrabban év elején vagy tavasszal írták ki a pályázatot őszi beadással, vagy az őszi folyamán tavaszi határidővel. A pályamű elkészítésére egyszer másfél, más esetben tíz hónap állt rendelkezésre.

Az Ybl-pályázat kisebb népszerűségében szerepet játszhatott az is, hogy a szakmai elismerésen túl általában nem járt semmilyen pénzjutalommal, szemben az építészeti kis, illetve nagy pályázattal. Úgy tűnik, hogy a millennium után jelentkező építőipari pangás idején sem jelentett a munkahiánnyal küszködő építészek számára alternatívát. Másrészt pont a századforduló időszakában megszorodtak az akadémikus jellegű pályázatok. A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mellett az 1902-ben megalakult Magyar Építőművészek Szövetsége is hirdetett pályázatokat, amelyek közül a legnagyobb jelentőségre a szintén a fiatalokat támogató, 1903-tól megjelenő Wellisch-pályázatot kell kiemel-

72 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 49. 1915. 258.

73 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 49. 1915. 274.

74 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 50. 1916. 125.

75 *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 50. 1916. 101.

76 *Építő ipar – Építő művészet*, 40. 1916. 290.

77 *Építő ipar – Építő művészet*, 43. 1919. 70.

78 Az 1914. évi évkönyv ugyanakkor csak négy Ybl-érmet említ: Hüttl Dezsőt, Pogány Móricot, Wälder Gyulát és Györgyi Dénest. *Évkönyv*, 1914 (ld. 2. j.) 66.

nünk.⁷⁹ Ezenkívül meg kell említeni a Magyar Építő- és Iparművészeti Rajzoló nagy pályázatát is. Bizonyos esetekben a Lyka Károly által szerkesztett *Művészet* is rendezett építészeti tervpályázatokat, mint például 1903-ban magyar stílusú lakóház terveire.⁸⁰

Bár az összes pályázó kilétét nem ismerjük, de a győztesek között csak a fővárosban működő építészeket találunk, amiből arra következtethetünk, hogy az egyesület az Ybl-pályázattal – hasonlóan a többi belső pályázathoz – a vidéki építészeket nem igazán tudta elérni. A mű- és középítési szakosztályok magasra helyezték a mércét, hiszen nemcsak jó, de olykor kimondottan innovatív megoldásokat vártak. A szakmai elismerés más-más szempontból lehetett óhajtott cél a pályázók esetében. Györgyi Dénes, akit családi kapcsolatai révén pályafutása kezdete óta elhalmoztak munkával, nem igazán szorult volna rá, hogy tervpályázatokkal bajlódjon. Ennek ellenére már egyetemi hallgató korában két Wellisch-pályázaton is díjat szerzett, és később is részt vett pályázatokon.⁸¹ Számára vélhetően tehetsége igazolására szolgáltak ezek a megmérettetések, míg Pogány Móric egyetemi képzettségének hiányát akarta kompenzálni vele.⁸² Kós Károly egyik levelében azt írja, hogy a szakmai elismerésre Pogálynak azért

volt szüksége, „mert ez volt a feltétele annak, hogy őt, a nem diplomás építész a diplomás építészársadalom magával egyenlő rangú tagjának ismerje el”.⁸³

Az Ybl-pályázattal kapcsolatban nem az a legmeglepőbb, hogy nem vezetett túl nagy eredményre – ez sok esetben elmondható a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet többi tervezői pályázatáról is –. hanem az, hogy pont az egyesülettel kapcsolatos tervezési feladatok hagyták leginkább hidegen az építészeket: sem a székház épületére, sem a berendezésére, de még a névadóra vonatkozó pályázatok sem keltették fel a tagok érdeklődését. Összességében az Ybl-pályázat aligha érte el az alapításkor megfogalmazott célját, mivel sem a pályázatok száma, sem minősége nem képviselte méltón Ybl Miklós emlékét és építőművészi nagyságát.

Pilkhoffer Mónika

történész, egyetemi docens

Pécsi Tudományegyetem, BTK, Modernkori Történelmi Tanszék

pilkhoffer@gmail.com

79 BAKU Eszter–CSERNUS Éva: A Magyar Építőművészek Szövetségének története 1902–1948 között. *Építés-Építészettudomány*, 40. 2012. 1–2. sz. 125–126.

80 *Művészet*, 2. 1903. 79.

81 KUBINSZKY Mihály: *Györgyi Dénes*. (Architektúra) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1974. 10–11; 33–36.

82 GERLE János: Pogány Móric romantika és klasszicizmus határán. *Magyar Építőművészet*, 1983. 5. sz. 58–59.

83 GERLE–KOVÁCS–MAKOVECZ 1990 (ld. 51. j.) 158. Az idézet az egyesület kastélyépületre kiírt, 1908. évi nagypályázatával kapcsolatos, de Pogány Móric ezt megelőzően már indult az 1903/04. évi nagy pályázaton is, ahol krematórium tervével utazási ösztöndíjat nyert.

The Ybl-competitions of the Hungarian Society of Engineers and Architects

The Hungarian Society of Engineers and Architects began operations in 1867 as the Hungarian Society of Engineers. Faced with the threat that the architects might break away, the name was changed in 1871. From the very start, an important part of the society's activity was to organise competitions. The competitions held by the society can be classified into four groups: design, scientific, study trip, and academic. Some of the competitions were open to all members of the society, while others were available only to members of specialist divisions. There were three types of design competition: the large architecture competition, the small architecture competition, and from 1894, the Miklós Ybl competition, which developed out of one of the small competitions.

This study summarises the history of the latter, and presents the rules of the Ybl competition, the design tasks that were announced almost every year, and their results. The competition focused on the design of decorative architectural objects: church and home interiors (altars, organ housings, pulpits and furniture), decorative paintwork, park seating and fountains; triumphal arches, funeral monuments, sculpture pedestals, and the architectural parts of engineering projects (bridges,

tunnels). The aim was partly to create opportunities for young architects without a fully established client base, and partly to encourage a closer connection between architecture and the applied arts industry. Between 1894 and 1918, the Ybl competition was announced on a total of 22 occasions. Several times during its 25-year existence, the same subject had to be announced more than once, due to a lack of interest. Only five competitions can be regarded as truly successful, receiving four or more entries and resulting in a true contest. A winner was proclaimed on seven occasions, and six architects – Zoltán Bálint, Dezső Hüttl, Móric Pogány, Gyula Wälder, Dénes Györgyi and Iván Kotsis – were recipients of the Ybl medal. The study also attempts to uncover the possible reasons behind the lack of interest.

Mónika Pilkhoffer
historian, associate professor
University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Department of Modern History
pilkhoffer@gmail.com

TÁRGYSZAVAK

építészettörténet, dualizmus kora, Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, tervpályázat, Ybl Miklós

KEYWORDS

history of architecture, Austro-Hungarian Monarchy, Hungarian Society of Engineers and Architects, design competitions, Miklós Ybl